

แนวทางการจัดการการเงินเพื่อลดภาระหนี้สินของเกษตรกร กรณีศึกษาสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย

FINANCIAL MANAGEMENT STRATEGIES FOR REDUCING DEBT BURDEN AMONG FARMERS: A CASE STUDY OF NONG KHAI PROVINCIAL LAND REFORM OFFICE

สิริวงศ์ เอียสกุล^{1*} นุชจรินทร์ โลหะปาน² ประภัสสร ชือตรง³ และ จิรนิชญา พรหมมาลา⁴

Siriwong Earsakul¹ Nutchajarin Lohapan² Prapatsorn Suetrong³ and Jiranichaya Prommala⁴

(Received: December 25, 2025; Revised: April 8, 2026; Accepted: May 12, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย และ (2) วิเคราะห์สาเหตุของการก่อหนี้ และเสนอแนวทางการบริหารจัดการเงินที่เหมาะสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากเกษตรกรจำนวน 100 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและยุทธศาสตร์จำนวน 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพาการกู้ยืมจากหลายแหล่งทั้งในระบบและนอกระบบ ทำให้เกิดหนี้สะสมและความซับซ้อนในการบริหารจัดการ ปัจจัยสำคัญมาจากข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะทางการเงิน เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนรายจ่าย และการจัดลำดับความสำคัญของการชำระหนี้ แม้ว่าภาครัฐจะมีมาตรการสนับสนุน เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและโครงการพักชำระหนี้ แต่ส่วนใหญ่เป็นมาตรการระยะสั้น และขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยนี้เสนอแนวทางเชิงปฏิบัติในการยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ การพัฒนาทักษะการวางแผนทางการเงิน การส่งเสริมรายได้เสริม และการใช้เครือข่ายทางสังคมสนับสนุนการเงิน เพื่อให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคายนำไปใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการวางแผนและบริหารหนี้สินกับสถาบันการเงินภาครัฐในระยะยาว ทั้งนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของเกษตรกรในพื้นที่ในระยะยาว

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเงิน การวางแผนทางการเงิน ภาระหนี้สินในครัวเรือน

¹⁻³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor, The Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University

⁴ นักศึกษาปริญญาตรี คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Undergraduate student, The Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University

* Corresponding author, e-mail: siriea@kku.ac.th

Abstract

This study aims to (1) examine the debt situation of farmers in the Agricultural Land Reform Area of Nong Khai Province, and (2) analyze the causes of indebtedness and propose appropriate financial management strategies. A mixed-methods approach was employed, with quantitative data collected from 100 farmers selected through stratified random sampling and qualitative data obtained through in-depth interviews with nine finance and strategic planning officers. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that most farmers rely on borrowing from multiple formal and informal sources, resulting in accumulated debt and increasing complexity in financial management. The major contributing factors include limited financial knowledge and skills, particularly in household accounting, expenditure planning, and debt prioritization. Although government support measures, such as low-interest loans and debt suspension programs, are available, most of these measures are short-term and lack continuous monitoring and evaluation. Based on these findings, the study proposes practical approaches to strengthen farmers' debt management capacity, including improving financial planning skills, promoting supplementary income generation, and leveraging social networks for financial support. These recommendations may serve as a practical guide or strategic framework for the Nong Khai Provincial Land Reform Office in planning and managing farmers' debt in collaboration with public financial institutions over the long term. Ultimately, these approaches are expected to reduce economic risks and enhance the long-term financial stability of farmers in the study area.

Keywords: Financial Knowledge, Financial Planning, Household Indebtedness

1. บทนำ

ปัจจุบันครัวเรือนเกษตรกรไทยต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สินในระดับที่น่าเป็นห่วง โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยรายได้จากภาคการเกษตรที่มีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และราคาผลผลิตทางการเกษตรในตลาดโลก ในการจัดการปัญหานี้สินของเกษตรกรถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อใช้ในการลงทุนและดำรงชีพ จึงส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากประสบภาระหนี้สินสะสม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร จากปัญหาดังกล่าวทำให้เกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถคาดการณ์รายได้ที่แน่นอนได้ และจำเป็นต้องพึ่งพาการกู้ยืมเงินเพื่อดำเนินการทางผลิต

ข้อมูลจาก สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566); สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) ระบุว่ากว่า 90% ของครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สิน โดยมีมูลหนี้เฉลี่ยสูงถึง 450,000 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยหนี้ครัวเรือนของกลุ่มอาชีพอื่นอย่างมีนัยสำคัญ จากสถานการณ์นี้สะท้อนถึงภาระทางเศรษฐกิจที่เกษตรกรต้องเผชิญ และยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรถดถอยลง นอกจากนี้ลักษณะของหนี้สินเกษตรกรมีความซับซ้อน โดยส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมหลายแหล่ง ซึ่งการกู้

ในระบบ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตร และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และการกูนอกกระบบ ได้แก่ เพื่อน ร้านค้าในชุมชน และบุคคลใกล้ชิด เป็นต้น ดังนั้นการก่อหนี้จากหลายแหล่งเช่นนี้อาจนำไปสู่การซ้ำซ้อนในการชำระหนี้ การบริหารจัดการไม่เป็นระบบ และเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดหนี้สะสม ปัญหาที่สำคัญที่พบคือหนี้สินของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งไม่สามารถชำระหนี้ก่อนเดิมได้ อีกทั้งยังมีการก่อหนี้ใหม่เพิ่มเพื่อนำมาใช้ในการผลิต ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากต้องเผชิญกับภาวะหนี้เรื้อรัง ซึ่งนอกจากจะกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินแล้วยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพกายและใจ และความสามารถในการพัฒนาครอบครัวในระยะยาว โดยงานวิจัยของ สุริยะหาญพิชัย (2563) กล่าวว่าปัจจัยทางสังคมเป็นปัจจัยสาเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราวรรณ ทองประจวบโชค และคณะ (2565) กล่าวว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรมากที่สุดในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

สถานการณ์หนี้สินเกษตรกรจังหวัดหนองคาย (พ.ศ. 2563–2567) เกษตรกรไทยส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน โดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 70–90 และมีหนี้เฉลี่ยประมาณ 220,000–260,000 บาทต่อครัวเรือน สำหรับจังหวัดหนองคายแม้ว่าจะไม่มีการเปิดเผยตัวเลขหนี้เฉลี่ยของเกษตรกรจังหวัดหนองคายในปี 2568 อย่างไรก็ตามการแต่ข้อมูลเชิงนโยบายและการดำเนินโครงการของภาครัฐสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหาหนี้สิน โดยเฉพาะการที่เกษตรกรถึงร้อยละ 97.14 เข้าร่วมมาตรการพักชำระหนี้ แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านสภาพคล่องและความสามารถในการชำระหนี้ ประกอบกับแนวโน้มราคาสินค้าเกษตรที่ลดลง ทำให้ปัญหาหนี้สินมีแนวโน้มยืดเยื้อและเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของภาคเกษตรในพื้นที่ (กรมประชาสัมพันธ์, 2568)

จากสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเงินที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรในพื้นที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่นี้ยังขาดทักษะการวางแผนทางการเงิน ความรู้ด้านการจัดการหนี้ และการเข้าถึงแหล่งทุนที่มีต้นทุนต่ำ การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาสถานการณ์หนี้สิน วิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุของการก่อหนี้ และเสนอแนวทางการจัดการเงินที่ยั่งยืน เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถลดภาระหนี้สินและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ยังคงเผชิญกับหนี้สินครัวเรือนในระดับสูง ทั้งนี้ในระบบและนอกระบบเพื่อการลงทุนและอุปโภค บริโภค เกษตรกรหลายคนขาดความรู้และทักษะทางการเงิน เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การออม และการใช้สินเชื่ออย่างเหมาะสม เป็นต้น ส่งผลให้การตัดสินใจทางการเงินไม่รอบคอบ การวางแผนการเงินครัวเรือนไม่เป็นระบบ ไม่มีการวางแผนรายจ่ายล่วงหน้า การกั้นเงินออม หรือ แยกเงินลงทุนออกจากค่าใช้จ่าย นอกจากนี้รายได้ที่ไม่มั่นคงตามฤดูกาล ราคาผลผลิตที่ผันผวน และต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจึงทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อดำรงชีพและลงทุน มาตรการสนับสนุนจากภาครัฐบางครั้งอาจไม่เพียงพอหรือไม่ต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการทางการเงินที่เหมาะสมและใช้ได้จริงเพื่อบรรเทาปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของการก่อหนี้ และเสนอแนวทางการบริหารจัดการเงินที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)

ความรู้ทางการเงินเป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย การออม และการตัดสินใจทางการเงินของครัวเรือน โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้ไม่แน่นอนและต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา โดย Atkinson and Messy (2011) ให้ความหมายของ Financial Literacy คือ การรวมเอาความตระหนักรู้ทางการเงิน ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะรวมถึงพฤติกรรมทางการเงินที่สำคัญไว้ด้วยกัน เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำการตัดสินใจทางการเงินได้ อันจะส่งผลให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการอยู่ดีกินดีทางการเงิน (Financial Well-Being) ในขณะที่ Morrell (1994) ให้คำนิยาม Financial Literacy หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการเงินจนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของบุคคลให้ประสบความสำเร็จและ วิลโล เอื้อปิยฉัตร (2560) ศึกษาเรื่องความรู้ทางการเงิน ตัวกำหนดและผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการออม พบว่าความรู้ทางการเงินส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการออมและการจัดการเงินอย่างมีวินัย โดยผู้ที่มีความรู้ทางการเงินสูงมีวางแผนการใช้จ่ายและออม เงินได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยนี้ที่ว่าความรู้ทางการเงินส่งผลต่อความสามารถในการบริหารหนี้ของเกษตรกร นอกจากนี้ วิกรานต์ เผือกมงคล (2560) ยังระบุว่าระดับความรู้ทางการเงินของประชาชนส่งผลต่อความสามารถในการจัดทำงบประมาณ และการตัดสินใจทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมความรู้ทางการเงินในระดับครัวเรือน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน (Financial Planning)

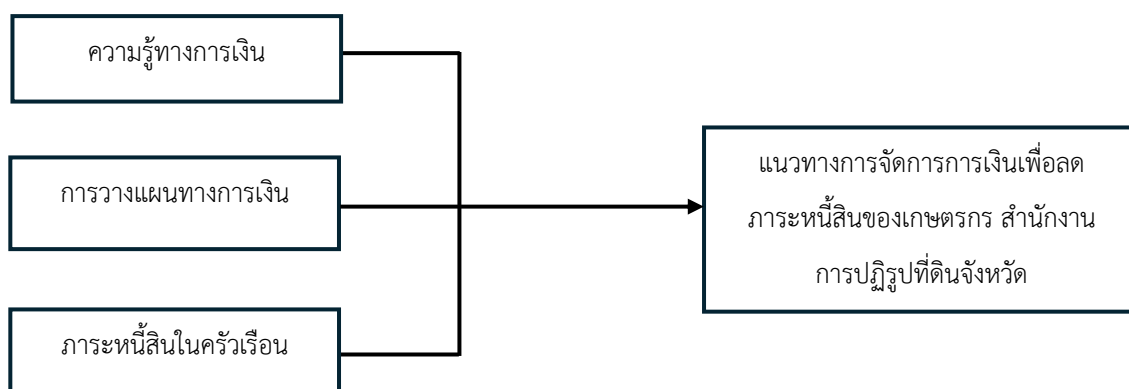
การวางแผนชำระหนี้เป็นกระบวนการสำคัญในการลดภาระหนี้และป้องกันการก่อหนี้ใหม่อย่างไม่จำเป็น โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนในแต่ละฤดูกาล Hallman and Rosenbloom (2000) กล่าวว่า การวางแผนทางการเงินเป็นการวางแผนส่วนบุคคลที่บุคคลดำเนินการเพื่อการจัดสรรรายได้ของตนเองให้มีความพอดีกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์พื้นฐานที่กำหนดไว้ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนหลายช่องทาง อาทิเช่น เงินฝากออมทรัพย์ หุ้น กองทุน ประกันชีวิต เป็นต้น เครื่องมือหรือช่องทางเหล่านี้คือสิ่งสำคัญของการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับบุคคล โดยงานวิจัยของ ณัฐภัทร คำสิงห์วงศ์ และ สุภาภรณ์ พวงชมพู (2558) ศึกษาเรื่องการวางแผนชำระหนี้ของเกษตรกรรายย่อยด้วยบัญชีครัวเรือน พบว่าเกษตรกรที่จัดทำบัญชีครัวเรือนและวางแผนการชำระหนี้อย่างรอบคอบมีแนวโน้มจะปลดหนี้ได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่มีการวางแผน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดว่าการมีแผนชำระหนี้ที่ดีส่งผลต่อการลดภาระหนี้โดยตรง งานวิจัยของสุรเมษา บุญสุข และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2558) ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการพักชำระหนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าร่วมโครงการชำระหนี้แบบมีแบบแผน เช่น การพักหนี้ หรือการลดดอกเบี้ย สามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนและเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรวางแผนการเงินได้ดีขึ้นในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาระหนี้สินในครัวเรือน (Household Debt Burden)

ภาระหนี้สินในครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดสำคัญของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับจุลภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครัวเรือนเกษตรกรที่ต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตและรายได้ที่ผันผวน มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2558) รายงานว่าหนี้สินของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่มาจากการผลิตและการบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดภาระหนี้เรื้อรัง และนำไปสู่ความยากจนในระยะยาว สุวรรัฐ แลสันกลาง และคณะ (2563) ศึกษาการบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดลำปาง พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน และการได้รับความรู้ด้านการจัดการหนี้ช่วยให้ครัวเรือนลดภาระหนี้ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัยนี้ที่มุ่งเสนอแนวทางการจัดการหนี้ในระดับพื้นที่

ภัทรกิตติ เนตินิยม และ ชวินธร ศิริบุญนามาศ (2566) พบว่าการเข้าถึงสินเชื่อออนไลน์โดยขาดความรู้ทางการเงินก่อให้เกิดหนี้ครัวเรือนที่สูงขึ้น และมีผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สะท้อนความเชื่อมโยงของรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการก่อหนี้ เช่น งานวิจัยของ อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567); พชรินทร์ มาบุญ และ พชร สุริยะ (2559) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ไม่แน่นอนหรือรายได้ต่ำมีแนวโน้มค้างชำระหนี้และมีสัดส่วนภาระหนี้สูงกว่าครัวเรือนทั่วไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้รูปแบบเชิงพรรณนา การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความรู้ทางการเงิน (2) การวางแผนทางการเงิน และ (3) ภาระหนี้สินในครัวเรือน เพื่อเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขนอกจากนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จำนวน 100 คน รวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและฝ่ายยุทธศาสตร์ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย จำนวน 9 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน จำนวน 4 คน เพื่อยืนยันผลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปผลการวิจัยและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้จริงในระดับหน่วยงาน โดยเฉพาะสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย ทั้งนี้ได้จัดทำคู่มือการบริหารจัดการการเงิน เพื่อลดภาระหนี้สินของเกษตรกร เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้แก่เกษตรกรในจังหวัดหนองคาย สามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนการเงิน การควบคุมรายรับ รายจ่าย และการลดภาระหนี้สินในครัวเรือนอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรในระยะยาว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จำนวนทั้งสิ้น 65,929 คน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหนองคาย, 2568) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถาม เกษตรกรใน

พื้นที่จังหวัดหนองคาย จำนวน 100 คน โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งพื้นที่ตามอำเภอ ในจังหวัดหนองคาย เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสมและลดอคติของข้อมูล ทั้งนี้ได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอให้ใกล้เคียงกัน และ (2) กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่ม โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ รวม 9 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและฝ่ายยุทธศาสตร์ในสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องโดยตรง

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้ทั้งแบบสอบถามเชิงสำรวจ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก คือ เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จำนวน 100 คน และกลุ่มการเงินและกลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย จำนวน 9 คน

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสอบถามเชิงสำรวจ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน พิจารณาความเหมาะสม ทั้งในด้านเนื้อหา โครงสร้างของคำถาม และความถูกต้องของภาษา เพื่อตรวจสอบว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด โดยอาศัยการคำนวณ ค่า IOC (Index of Item-Objective Consistency) จากนั้นจึงนำข้อคิดเห็นและคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงและแก้ไขเครื่องมือให้มีความชัดเจน เหมาะสม และพร้อมสำหรับการนำไปใช้จริงทดลองใช้แบบสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องและทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha Coefficient เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือเพียงพอจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ถือว่าเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในระดับเบื้องต้น และสามารถสะท้อนแนวโน้มของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการหนี้สินของเกษตรกร รวมถึงการบริหารงานของสถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเครื่องมือต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยประสบปัญหาหนี้สิน โดยใช้แนวคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายได้อย่างละเอียด จากนั้นจึงจำแนกคำตอบตามประเด็นของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายและแต่ละกลุ่ม แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญ เพื่อให้ได้สาระที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์เชิงคุณภาพนี้จะถูกใช้เป็นฐานในการสร้างแบบสอบถามเชิงปริมาณต่อไป

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้จัดทำใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) การหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแปลผลข้อมูลจากคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) เพื่ออธิบายผลลัพธ์จากคำถาม ที่ใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) พร้อมทั้งตีความระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 5 ระดับ

5. ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามถามเกษตรกรที่มาใช้บริการ
ในสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย จำนวน 100 คน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	38	38.00%
หญิง	62	62.00%
สถานภาพ		
สมรส	74	74.00%
โสด	19	19.00%
หย่าร้าง	2	2.00%
หม้าย	2	2.00%
อายุ		
ต่ำกว่า 18	0	0.00%
18-30 ปี	2	2.00%
31-40 ปี	17	17.00%
41-50 ปี	26	26.00%
51 ปีขึ้นไป	55	55.00%
รายได้		
ต่ำกว่า 15,000 บาท	74	74.00%
15,001-30,000 บาท	22	22.00%
30,001-50,000 บาทขึ้นไป	4	4.00%
อำเภอ		
เมืองหนองคาย	12	12.00%
ท่าบ่อ	1	1.00%
โพนพิสัย	34	34.00%
โพธิ์ตาก	6	6.00%
ศรีเชียงใหม่	3	3.00%
เฝ้าไร่	25	25.00%
รัตนวาปี	17	17.00%
สังคม	2	2.00%
สระใคร	0	0.00%

ตารางที่ 2 สถานะหนี้สินในปัจจุบัน

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานะหนี้สิน		
มี	72	72.00%
ไม่มี	28	28.00%
ประเภทหนี้		
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)	46	46.00%
หนี้สินนอกระบบ	1	1.00%
สหกรณ์ออมทรัพย์	4	4.00%
กองทุนปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	3	3.00%
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนเงินล้าน)	6	6.00%
หนี้สินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	2	2.00%
หนี้สินจากสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์	4	4.00%
ธนาคารออมสิน	2	2.00%
สินเชื่อบัตรเครดิต	2	2.00%
หนี้เพื่อที่อยู่อาศัย	1	1.00%

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางการเงิน การวางแผนทางการเงิน ภาระหนี้สินในครัวเรือน

ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)			
การออมเงิน	1.94	1.29	น้อย
การจัดทำบัญชี รายรับ รายจ่าย	1.64	1.19	น้อย
การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	1.74	1.42	น้อย
การวางแผนทางการเงิน (Financial Planning)			
การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น	2.79	1.46	ปานกลาง
การตั้งเป้าหมายในการปลดหนี้อย่างชัดเจน	3.18	1.47	ปานกลาง
การเข้าร่วมปรับโครงสร้างหนี้	1.93	1.38	น้อย
ภาระหนี้สินในครัวเรือน (Household Debt Situation)			
การมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายประจำวัน	2.90	1.40	ปานกลาง
ความสามารถชำระหนี้สินตรงเวลา	2.87	1.50	ปานกลาง
ภาระหนี้สินทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวลดลง	2.92	1.81	ปานกลาง
	2.43	1.43	น้อย

จากตารางที่ 3 พบว่าโดยรวมเกษตรกรมีระดับการจัดการการเงินอยู่ในระดับน้อย (คิดเป็นร้อยละ 48.69) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการจัดการทางการเงินของเกษตรกรยังไม่เข้มแข็งและมีความแตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่าง เมื่อตรวจสอบเป็นรายข้อพบว่า

1) ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การจัดทำบัญชี รายรับ รายจ่ายเป็นประจำ (ร้อยละ 32.8) สะท้อนให้เห็นถึงการขาดวินัยทางการเงินและการบันทึกข้อมูลด้านรายรับ รายจ่าย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนลดภาระหนี้สิน

2) ค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง เช่น การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น (ร้อยละ 55.8) ความสามารถชำระหนี้สินตรงเวลา (ร้อยละ 57.4) การมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายประจำวัน (ร้อยละ 58) การตั้งเป้าหมายในการปลดหนี้อย่างชัดเจน (ร้อยละ 63.6) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความพยายามในการจัดสรรรายรับรายจ่ายและควบคุมหนี้สินบางส่วน อาจจะยังไม่สม่ำเสมอและขาดความต่อเนื่อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคายมีการจัดการการเงินในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะด้านการบันทึกบัญชีรายรับ รายจ่าย ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนสำคัญ อย่างไรก็ตามเกษตรกรมีการตระหนักรู้เกี่ยวกับการออม การลดค่าใช้จ่าย และการชำระหนี้ในระดับปานกลาง ซึ่งจะสามารถนำไปต่อยอดในการส่งเสริมองค์ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการหนี้สินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

3) ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ภาระหนี้สินทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวลดลง (ร้อยละ 58.4, ระดับปานกลาง) โดยเฉลี่ยเกษตรกรรู้สึกว่าการหนี้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัวพอสมควร แต่ยังไม่ถึงขั้นวิกฤติอีกทั้งมีผลกระทบสูงในบางครอบครัวที่อาจเดือดร้อนมาก แต่ในขณะที่บางครอบครัวจัดการหนี้ได้ดีหรือได้รับผลกระทบน้อยกว่า

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มการเงินและกลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย จำนวน 9 คน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย สอดคล้องกับผลเชิงปริมาณ โดยระบุว่าหน่วยงานมีมาตรการช่วยเหลือ เช่น โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การปรับโครงสร้างหนี้ และการพักชำระหนี้ แต่ยังไม่มีการอบรมหรือให้ความรู้ด้านการออมและการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ได้สร้างทักษะการจัดการเงินในระยะยาว ส่งผลให้เกษตรกรยังมีความเปราะบางทางการเงิน แม้จะได้รับความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว โดยภาพรวมพบว่าความรู้ทางการเงินต่ำ รายได้ไม่เพียงพอ การสนับสนุนจากรัฐที่ไม่ต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรคงอยู่ เกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถวางแผนการเงินได้อย่างเป็นระบบ ถึงแม้จะเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการลดค่าใช้จ่ายและการชำระหนี้ การพัฒนาความรู้ทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสนับสนุนเชิงนโยบายที่ต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางหลักในการลดภาระหนี้สินอย่างยั่งยืน

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการการเงินเพื่อลดภาระหนี้สินของเกษตรกร กรณีศึกษาสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย จากเกษตรกร จำนวน 100 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและฝ่ายยุทธศาสตร์ จำนวน 9 คน พบว่า

1) ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร เพศหญิงเป็นสัดส่วนมากกว่าชาย (ร้อยละ 62) ช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51–60 ปี (ร้อยละ 33) รองลงมาคือ 41–50 ปี (ร้อยละ 26) รายได้ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 15,000บาท/เดือน (ร้อยละ 74) ผู้มีหนี้สินปัจจุบัน สูงถึง 72% โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้ ธ.ก.ส. และกองทุนชุมชน

2) ระดับการบริหารจัดการการเงิน ค่าเฉลี่ยรวม 2.43 (ระดับน้อย) แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังมีทักษะการจัดการการเงินต่ำคะแนนต่ำที่สุด การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 1.64) คะแนนสูงที่สุด ภาระหนี้สินกระทบคุณภาพชีวิต ครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 2.92 ระดับปานกลาง) เกษตรกรบางส่วนมีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและตั้งเป้าหมายปลดหนี้ (ระดับปานกลาง) แต่ยังขาดความต่อเนื่องและวินัย

3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (1) ความรู้ทางการเงิน ส่วนใหญ่มีความรู้ต่ำในด้านการออม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนต่ำ และการทำบัญชีครัวเรือน (2) การวางแผนทางการเงิน แม้บางครัวเรือนตั้งเป้าหมายปลดหนี้ แต่การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้และวางแผนระยะยาวยังทำได้จำกัด และ (3) ภาระหนี้ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายมีแนวโน้มปลดหนี้ได้ดีกว่า ในขณะที่รายได้ไม่เพียงพอทำให้ต้องก่อหนี้เพิ่ม

ปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ผลการศึกษายืนยันว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาการกู้ยืมจากหลายแหล่งทั้งในระบบและนอกระบบ ส่งผลให้เกิดหนี้ซ้ำซ้อนและยากต่อการบริหารจัดการ สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ระบุว่าครัวเรือนเกษตรกรไทยมีหนี้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น อีกทั้งความรู้ทางการเงินต่ำ โดยขาดทักษะวางแผน การขาดความรู้ด้านการเงิน เช่น การทำบัญชีครัวเรือนและการวางแผนชำระหนี้ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถควบคุมรายจ่าย หรือ จัดลำดับความสำคัญในการใช้เงิน จึงส่งผลให้เกษตรกรเกิดหนี้สะสม รวมถึงการช่วยเหลือจากภาครัฐยังไม่ต่อเนื่อง โดยงานวิจัยของพิมพ์ชนก กระตุบปัญญา, ภริดา ชัยรัตน์, และ ศรีรัฐ โกวงศ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการก่อภาระหนี้สินของเกษตรกร อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าการวางแผนทางการเงินระยะสั้นมีความสัมพันธ์กับการก่อภาระหนี้สินของเกษตรกร เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีการวางแผนค่าใช้จ่ายประจำเดือนไว้ล่วงหน้าเสมอและมีค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวที่จำเป็น ซึ่งทำให้เกษตรกรทราบถึงภาระค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนที่ค่อนข้างสูงแต่เกษตรกรส่วนใหญ่กลับมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่มีในแต่ละเดือนทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่จึงใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายก่อน ด้วยเหตุนี้ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีการวางแผนทางการเงินที่ดีเพียงใดแต่ก็ไม่อาจยับยั้งการก่อภาระหนี้สินได้เพราะเมื่อรายได้สวนทางกับรายจ่ายก็เป็นเหตุผลที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจก่อภาระหนี้สินได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับ ชนาภิวัฒน์ ชันทะ และ สุภาคีพรณ ตั้งตรงไพโรจน์ (2564) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาทักษะการเงินว่า ควรวิเคราะห์สถานะภาพทางการเงินของตนเองก่อน เพื่อตรวจสอบความสามารถในการชำระหนี้ก่อนที่จะมีหนี้เพิ่มและสอดคล้องกับธนาคารแห่งประเทศไทย (2563) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาทักษะการเงินว่าควรส่งเสริมพฤติกรรมการเงินโดยมุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้เกิดการลงมือทำอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการปรับพฤติกรรมในระยะยาว และส่งเสริมวินัยทางการเงินโดยจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ครอบคลุม

อย่างไรก็ตามแม้ ส.ป.ก. หนองคายจะมีมาตรการช่วยเหลือ เช่น โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือพักหนี้ แต่ยังเป็นแค่โครงการระยะสั้นและการติดตามผลยังไม่เข้มงวด ส่งผลให้ผลลัพธ์ต่อการลดหนี้ยังไม่ยั่งยืน นอกจากนี้ปัจจัยทางสังคมและครอบครัวมีส่วนช่วยในการบริหารจัดการหนี้สิน โดยครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือมีรายได้เสริมจากอาชีพนอกภาคเกษตร มีแนวโน้มที่จะบริหารการเงินได้ดีกว่า จึงแสดงให้เห็นว่าการมีเครือข่ายทางสังคมและการกระจายแหล่งรายได้

เป็นกลไกสำคัญในการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กวิน มุสิกกา, สุชนิ เมธิโยธิน, และ บรรพต วิรุณรา (2562) พบว่า ผลของพฤติกรรมทางการเงินที่ดี เช่น เกษตรกรจะต้องเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อบริหารจัดการรายรับ รายจ่าย การแบ่งเงินไว้ใช้ในส่วนต่าง ๆ และการแบ่งเงินไว้ใช้ชำระหนี้สินจะทำให้หนี้สินที่น้อยลง ยังสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (Economic Risk Diversification) ที่ชี้ให้เห็นว่าการมีรายได้หลายช่องทางช่วยลดโอกาสการสะสมหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดหนองคายมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน เกี่ยวข้องทั้งด้านรายได้ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรม การวางแผนทางการเงิน และมาตรการภาครัฐที่ยังไม่สามารถตอบโจทย์ได้ในเชิงยั่งยืน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีการดำเนินการแบบบูรณาการ ทั้งด้านการพัฒนาทักษะทางการเงิน การเพิ่มรายได้ที่มั่นคง และการกำหนดนโยบายสนับสนุนที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคายอย่างยั่งยืน ภาครัฐควรกำหนดนโยบาย เสริมสร้างวินัยทางการเงินและการเรียนรู้ทางการเงินอย่างต่อเนื่อง โดยบรรจุหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน การออม และการใช้สินเชื่ออย่างมีวินัยในแผนพัฒนาการเกษตร พร้อมทั้งพัฒนามาตรการปรับโครงสร้างหนี้และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำที่มีระบบติดตามผลชัดเจนเพื่อลดการก่อหนี้ซ้ำซ้อน ในขณะเดียวกันควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันสำหรับ บันทึก บัญชีและติดตามรายจ่าย เพื่อสร้างฐานข้อมูลกลางที่ช่วยให้การกำหนดนโยบายด้านการเงินมีความโปร่งใสและตรงกับความต้องการของเกษตรกร

2) ควรมีนโยบายส่งเสริมการสร้างรายได้เสริมและการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เช่น การเกษตรแปรรูปและการเชื่อมโยงตลาด เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านรายได้ ควบคู่กับการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาการเงินครัวเรือนในระดับชุมชน โดยบูรณาการความร่วมมือจากสำนักงานปฏิรูปที่ดิน ธ.ก.ส. หน่วยงานท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินในเชิงโครงสร้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยเชิงลึกเฉพาะกลุ่ม ศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายและการก่อหนี้ของเกษตรกรตาม ช่วงอายุ เพศ หรือประเภทพืชผล เพื่อหาแนวทางเฉพาะกลุ่มที่แม่นยำยิ่งขึ้น
- 2) เปรียบเทียบพื้นที่ ขยายการศึกษาไปยังจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเปรียบเทียบปัจจัย ทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายที่ส่งผลต่อการจัดการหนี้
- 3) เทคโนโลยีการเงิน (FinTech) ประเมินประสิทธิภาพของการใช้แอปหรือแพลตฟอร์มดิจิทัล ในการลดภาระหนี้ เมื่อเทียบกับการให้คำปรึกษาแบบดั้งเดิม
- 4) การติดตามผลระยะยาว ศึกษาผลของการเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างหนี้หรือการอบรมด้านการเงินต่อความสามารถในการลดหนี้ในช่วง 3-5 ปี

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2568). ลงพื้นที่หนองคายติดตามพื้นที่พหุนี้เกษตรกร."จุลพันธ์" ลงพื้นที่หนองคาย ติดตามพื้นที่พหุนี้
เกษตรกร พร้อมโชว์ผลงานจับสินค้าผิคมุหมายกว่า 198 ล้าน. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2569, จาก
https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/407174?utm_source=chatgpt.com
- กวิน มุสิก, สุขนนี่ เมธิโยธิน, และ บรรพต วิรุณราช. (2562). แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย. *วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร*, 7(1), 111-125. <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/8623>
- จิราวรรณ ทองประจวบโชค, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยนนท์, และ สุระสิทธิ์ ทิพรรัตน์. (2565). ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ
เกษตรกรประเภทการประมงน้ำจืด จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง. *วารสารรัฐศาสตร์
รอบรู้และสหวิทยาการ*, 4(2), 19-30. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/256870
- ชนาภวัฒน์ ชันทะ และ สุภาศพรณ ตั้งตรงไพโรจน์. (2564). หนี้ครัวเรือนไทยกับแนวทางแก้ไขที่ยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์
และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 8(1), 131-145. [https://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jfam/
article/view/4487](https://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jfam/article/view/4487)
- ณัฐภัทร คำสิงห์วงศ์ และ สุภาภรณ์ พวงชมภู. (2558). การวางแผนชำระหนี้ของเกษตรกรรายย่อยด้วยบัญชีครัวเรือน
กรณีศึกษาลูกค้าเกษตรกรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอ่างทอง อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัด
หนองบัวลาภู. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 29(2), 81-92. [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/
JSSRA/article/view/44985](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/view/44985)
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). สถานการณ์หนี้ครัวเรือนและความคืบหน้าแนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน.
สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2569, จาก [https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/news-and-
media/news/2023/news-20230703-slide.pdf](https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/news-and-media/news/2023/news-20230703-slide.pdf)
- พิมพ์ชนก กระตุปัญญา, ภิรดา ชัยรัตน์, และ ศรีรัฐ โกวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการก่อภาระหนี้สินของเกษตรกร
อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *Journal of Modern Learning Development*. 6(3), 250-265.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/247885>
- พัชรินทร์ มาบุญ และ พชร สุริยะ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรภูเวียง จำกัด
จังหวัดขอนแก่น. *วารสารแก่นเกษตร*, 44(4), 605-614. [https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/
view/250470](https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/250470)
- ภัทรกิตต์ เนตินิยม และ ขวินทร์ ศิริบุญมาศ. (2566). การให้บริการสินเชื่อออนไลน์ที่มีผลกระทบต่อภาวะหนี้สินในครัวเรือน
ของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 1-10.
<https://so09.tci-thaijo.org/index.php/PMR/article/view/2260>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). ภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางปรับปรุงศักยภาพกองทุน. สืบค้นเมื่อ
11 สิงหาคม 2568, จาก [https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2019/05/ภาวะหนี้สินเกษตรกรFinal-
Report.pdf](https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2019/05/ภาวะหนี้สินเกษตรกรFinal-Report.pdf)

- วิกิรนต์ เผือกมงคล. (2560). ความรู้ทางการเงินของประชาชนจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(3). 311-323. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/view/107948>
- วิไล เอื้อปิยฉัตร. (2560). ความรู้ทางการเงิน: ตัวกำหนดและผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการออม. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(47). 67-93. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/76686>
- สุริยะ หาญพิชัย. (2563). หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบันและข้อสังเกตบางประการ. *วารสารการพัฒนารายวิชาเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่*, 5(2), 191-213. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/241156>
- สุรวิภา บุญสุข และ วิมลภา รัตนรัตน์. (2558). ความคิดเห็นของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรต่อโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ในอำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย*, 4(1), 68-78. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JIRGS/article/view/228230>
- สุวรัฐ แลสันกลาง, พิบูลย์ ชัยโอวสกุล, ฐิฎิกานต์ สุริยะสาร, และ ชุตินิษฐ์ ปานคำ. (2563). การบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมจังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 31-44. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGNRU/article/view/240104>
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหนองคาย. (2568). *ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดหนองคาย*. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2568, จาก <https://www.opsmoac.go.th/nongkhai-dwl-files-462891791139#:~:text=1.3%20ขนาดเศรษฐกิจของจังหวัด,บาทต่อคนต่อปี>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2568, จาก <https://www.opsmoac.go.th/chiangrai-dwl-files-442991791980>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *รายงานประจำปี 2566*. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/public/e-book/AnnualReport/Annual_Report_2023/
- อธิพันธ์ วรรณสุริยะ. (2567). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีผลต่อสัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้ของครัวเรือนไทย. *มนุษยสังคมสาร*, 22(2), 134-154. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/article/view/275872>
- Atkinson, A., & Messy, F. (2011). Assessing financial literacy in 12 countries: An OECD/INFE international pilot exercise. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 657-665. <https://doi.org/10.1017/S1474747211000539>
- Hallman, V., & Rosenbloom, J. (2000). *Personal Finance Planning* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Morrell, L. R. (1994). The Human Resource Manager--Caught in the Middle. *CUPA Journal*, 45(1), 33-40. <https://eric.ed.gov/?id=EJ483623>